

globalni ravni, in sicer v obliki, kot je poznana iz ti. "nacionalnega" obdobja 60. in 70. let prejšnjega stoletja. Posamezne rešitve pa ob določeni stopnji utopičnosti spremlja tudi pridih recikliranosti. Ideje, ki kličejo po večji transparentnosti, mednarodnem sodelovanju, po koordinaciji itd. so praktično sestavni del vseh "rešitvenih strategij", ki jih je mogoče zaslediti v okviru globalizacijskih razprav. Potrebno pa je dodati, da to ni nujno slabo, saj je nenehno revitaliziranje idej, ki terjajo dialog in sodelovanje, sodeč po zgodovinskih izkušnjah, več kot dobrodošlo. Tehtanje in analiziranje obstoječih rešitev pa krepi in bogati tudi diskurz, ki omogoča in pravzaprav vzpostavlja empirično in teoretično podlago za ustvarjanje novih možnosti in rešitev.

Sklepna misel bi bila, da gre za izvrstno delo, ki presega samo področje sociologije, saj se na kompleksen in poglobljen način spušča v množstvo dimenzij, ki obdajajo in poganjajo proces globalizacije. Knjiga nas prek konfrontacije med podmenami prve moderne, omejene na nacionalno-državne okvire in konceptom globalne družbe, vodi do razumevanja premen podlag, form, ki vodijo v neznani svet globalnosti, izogiba pa se pretiranemu fatalizmu ali optimizmu. Od nas terja poglobljen premislek in nas z nekaterimi svežimi pristopi sili, da se upremo fatalizmu in ponovno premislimo o tem, kaj globalizacija res je, katere so realne in katere so namišljene nevarnosti oziroma, kaj je mogoče storiti, da bi razvoj potekal v smeri, ki je splošno zaželeno - v smeri demokratične družbe, miru, čistega okolja ter nenazadnje k materialni in kulturni blaginji.

Gre torej za zanimivo, morda nekoliko zahtevnejše branje, ki pa zagotovo razširja obzorja o danes tolikokrat omenjenem procesu globalizacije, v veselje pa bo predvsem tistim, ki jih zanimajo odprte teme s področja sodobnih, transnacionalnih družbenih procesov.

Milan JAZBEC

Erich Reiter, Peter Hazdra (Eds.)
The Impact of Asian Powers on Global Developments.

Physica-Verlag, Heidelberg and New York 2004, str. 209, \$ 78.95 (ISBN: 3-790-80092-9)

V literaturi, ki se posveča strateškim študijam in v okviru njih globalnim premikom v odnosih med kontinentalnimi silami, je delo "Vpliv azijskih sil na globalni razvoj" dobrodošlo in aktualno.

Urednika sta zbrala šestnajst študij, ki se z različnih vidikov posvečajo naslovnim temam. Le-ta je predstavljena skozi sklop petih tekstov, ki obravnavajo položaj Evrope v evrazijskih strateških razmišljanjih, notranjeazijske odnose, Pakistan in Japonsko, sledijo pa trije vsebinski sklopi, ki se posvečajo Indiji (šest prispevkov) ter Kitajski in Rusiji (po dva prispevka). Vključena je tudi aktualna študija o energetske odvisnosti azijskih sil in vplivu le-te na globalne in regionalne varnostnopolitične razmere.

Delo izhaja iz predpostavke, da je vojaškostrateška pomembnost Azije v zadnjem času izjemno narasla in da je očitno, kako zelo opazen bo njen vpliv na geopolitično konfiguracijo 21. stoletja. Omenjene študije po eni strani proučujejo strateške cilje večine vplivnih sil v evrazijski regiji in po drugi strani njihove medsebojne odnose. Posebna pozornost je posvečena prikazu subjektivne percepcije in vzorcev razmišljanja posameznih igralcev. Urednika slednje utemeljujeta z dejstvom, da je pomen percepcije, ki jo imajo vplivni igralci o zunanjem svetu, praviloma podcenjevan v političnih in vojaških analizah. Avtorji so izvedenci za posamezna vprašanja in so, z dvema izjemama (dopisnica The Economistja iz Kazahstana in podpredsednik moskovskega Carnegie centra), z nemško govorčega področja.

V uvodni študiji Rahul Peter Das zagovarja tezo, da je Evropa, pojmo-

na predvsem kot EU, dokončno izgubila privilegirani položaj, ki ga je imela v mednarodnem političnem sistemu večino minulega stoletja. Evropa je danes po eni strani zelo odvisna od ZDA, hkrati pa zapira oči pred tem dejstvom. Zaradi preživetega evropocentrizma pa še vedno misli, da so njene vrednote ter pravni in politični koncepti širše sprejemljivi in upoštevani.

V splošnem prikazu notranjeazijskih odnosov se Diethelm Reetz in Birgit Brauer posvečata odnosu med južnoazijskimi in srednjeazijskimi državami ter vsestranski predstavitvi srednjeazijske peterice.

V prvem delu skuša avtor slediti vplivu, ki oblikuje odnos med južnoazijsko dvojico (Indija in Pakistan) in srednjeazijskimi državami. Čeprav sta imeli obe regiji v zgodovini veliko skupnih kulturnih in političnih vezi, so se te sčasoma precej razrahljale. Še posebej po koncu hladne vojne se je ne samo okrepiło njuno tekmovanje za naklonjenost velikih sil, ampak tudi za njun vpliv v Srednji Aziji. V nastajajoči in dinamični matrici transnacionalnih odnosov pa to ni zgolj pospešilo političnega in gospodarskega sodelovanja, ampak tudi povečalo možnosti za širitev orožja, mamil in ekstremnih gibanj. Zato sta enajsti september 2001 in vojna v Afganistanu jasno opozorila na nujo po dolgoročni stabilizaciji te regije, da bi umirili žarišča, ki ne prizadevajo samo regije, ampak tudi Zahod.

V drugem delu nam avtorica prikaže pregled trenutnega stanja razmer v srednjeazijski peterici (Uzbekistan, Kazahstan, Kirgizistan, Tadžikistan in Turkmenistan). Čeprav med njimi obstajajo velike razlike, pa je vsem skupno zatiranje demokratičnih svoboščin. In kljub jasni retoriki ZDA, ki prisegajo na pomen človekovih pravic, demokracije in vladavine prava, prejemajo od njih te države zajetno finančno pomoč. Takšni dvojni standardi v obravnavanih državah v bistvu povzročajo močno protiameriško razpoloženje, kar vsekakor neugodno vpliva na varnost

in stabilnost celotne regije.

V naslednjem prispevku se Diethelm Weidemann posveča proučevanju zapletene in tudi protislovne fenomenologije sodobnega Pakistana in pri tem izhaja iz pakistanske samopercepcije, iz njihovega specifičnega razumevanja (lastne) zgodovine in iz percepcije pomena države za njihovo zunanjo in varnostno politiko. Avtor zagovarja stališče, da je razumevanje Pakistancev o njih samih in o lastni državi okarakterizirano z nasprotji in z deficiti ter da obstaja jasna kriza identitete, ki je zgodovinsko pogojena z načinom nastanka njihove države. Le-ta je bila vedno formulirana s principom antiteze: kot nasprotje britanski vladavini, a tudi kot nasprotje hindujski dominaciji v Jugovzhodni Aziji. Zato so danes Pakistanci ujeti v primež različnih identitet in lojalnosti, kot so npr. lokalne in plemenske identitete in religiozne raznolženosti znotraj islama, ki se deloma prekrivajo, deloma pa so si tudi v direktnem nasprotju.

Študija primera Japonske (Urs Schüttli) ugotavlja, kako zelo so spremenjene varnostne okoliščine po koncu hladne vojne vplivale na japonsko varnostno in zunanjo politiko ter jo soočile s povsem novimi realitetami. Japonska zato vlaga veliko naporov v dvig svojega zunanjepolitičnega profila, s čimer želi preseči svojo preteklo vlogo zgolj financiranja tovrstnih aktivnosti drugih. Odločilna sprememba je bila storjena med protiteroristično vojno v Afganistanu, ko sta vlada in parlament sprejela oz. odobrila politično zelo občutljivo odločitev o zagotavljanju logistične podpore silam ZDA. Tako so bile japonske vojaške ladje prvič po drugi svetovni vojni nameščene izven neposredne okolice dežele vzhajajočega sonca. Kot naslednjo potezo avtor napoveduje korekcijo devetega člena japonske ustave, ki je dosedaj drastično omejeval izbor vojaških opcij oz. ravnanja. Takšna sprememba obrambne zavezanosti pa bo zagotovo moteče vplivala na sicer precej obremenjene

odnose z ostalimi državami v regiji.

Posebej osvežujoča in aktualna je študija (Frank Umbach) o bodočih vplivih odvisnosti Azije v celoti, in Kitajske še posebej, od uvoza energije z Bližnjega vzhoda/Perzijskega zaliva in Srednje/Južne Azije. Obe regiji sta strateško pomembni za energetsko stabilnost celotnega sveta v 21. stoletju, kar je glede na spoznanje, da je bila energetska varnost vedno v središču geopolitičnih interesov, še posebej pomembno. Zato bo med ključnimi dejavniki globalne politične stabilnosti prav gotovo vprašanje, kako zagotavljati mednarodno energetsko oskrbo in s tem tudi ustrezne gospodarske, politične in varnostne pogoje za trajnostni razvoj. V Aziji, ki uvažata polovico potrebne energije in kjer živi polovica svetovnega prebivalstva, je to temeljno vprašanje. Avtor zaključuje s poudarkom na nujnem sodelovanju ZDA in predvsem EU. Pri tem je posebej kritičen do slednje, ki ji primanjkuje znanja o geopolitični in ekonomski soodvisnosti mednarodne energetske politike in njenem vplivu na regionalno in globalno politično stabilnost.

Osrednji del obravnavanega zbornika predstavljajo trije vsebinski bloki, od katerih je najobsežnejši posvečen vsestranski in temeljiti obravnavi Indije. Azijski podcelini je posvečeno šest prispevkov (Dietmar Rothermund /dva prispevka/, Subrata K. Mitra, Erich Reiter, Christian Wagner in Heinrich Kreft), Kitajski dva (Kay Müller in Xuewu Gu), enako tudi Ruski federaciji (Dmitri V. Trenin in Martin Malek).

Medtem ko je v obdobju hladne vojne v Aziji dominiral t.i. strateški trikotnik (ZDA, SZ in Kitajska), se odnosi med globalnimi igralci sedaj precej spreminjajo. Med njimi nastajajo nova razmerja, kar kljub nedvomni dominantnosti ZDA precej zapleta odnose in večja število novih ad hoc strateških trikotnikov. Z njimi Reiter razume prikaz bilateralnih odnosov med dvema velikima igralcema, na katere vplivajo bilateralni odnosi s tretjim. Več ko je

pomembnih igralcev, večje je možno število trikotnikov, kar povzroča tudi progresivno naraščanje števila možnih kombinacij (npr. trije igralci oblikujejo en strateški trikotnik, štirje že štiri, šest že dvajset itd.).

Pri prebiranju posameznih vsebinskih sklopov, ki so med sabo povezani tako po načinu obravnave kot glede prikazovanja soodvisnosti, je možno ugotoviti tri nivoje v generalni skici odnosov. Ključ za poznavanje regionalne problematike v Aziji je po eni strani konflikt med Indijo in Pakistanom ter po drugi strani razumevanje peterice totalitarnih režimov v Srednji Aziji. Na kontinentalni ravni pa opazamo, da na mestu nekdanjega strateškega trikotnika nastaja peterokotnik, v katerem delujejo ZDA, Kitajska, Rusija, Japonska in Indija. Slednja se pojavlja in razvija kot upoštevanja vreden dejavnik moči, ki ima vsaj za sedaj neškodljivo delovanje glede na ostale oz. so njene pozitivne preference opazne tako v odnosu do ZDA kot do Rusije, pa tudi do Kitajske še niso preveč moteče (slednja se je nedvomno že uveljavila kot izstopajoči globalni dejavnik).

Če bi lahko govorili o obstoju svetovnega strateškega reda, bi z gotovostjo zatrdili, da le-ta doživlja tektonske premike zlasti v Aziji. ZDA resda ostajajo dominantna sila, toda v bodoče morajo računati z upadom svojega vpliva glede na dejanski porast kitajskega. Ob nedvomnem večanju ruskega Kitajske je zaznati zmanjšanje ruskega vpliva in porast Indije. V matrici kitajsko-ameriško-indijsko-ruskih odnosov je očitno kitajsko nezaupanje do ZDA in do Indije. Kitajska je očitno že sila, ki se je v urejanju varnostnega okvirja v azijsko-pacifiški regiji ne more ignorirati. Kaže, da je Rusija še najmanj zaskrbljena zaradi tega, za ZDA pa je isto dejstvo eden največjih izzivov. Tudi Indiji ob večanju vpliva velike severne sosedice ni vseeno, deloma pa ji tudi odgovarja, ker je v skladu z nekaterimi njenimi interesi. Glede na to, da se ima Indija za naravnega zaveznika ZDA (tudi pomen

Rusije za ZDA se bo vsaj srednjeročno povečeval), je možno skleniti, da so implikacije terorističnih napadov 11. septembra 2001 v azijski varnostni optiki najbolj neugodno vplivale na Kitajsko.

Knjiga "Vpliv azijskih sil na globalni razvoj" pregledno, informativno in vsebinsko tehtno prikaže pomen Azije v globalnih gibanjih in zapletenost in celovitost odnosov med njenimi ključnimi igralci. Ob prebiranju tekstov je mogoče zaznati še vsaj tri precej jasna sporočila. Prvič, čeprav je predmet proučevanja Azija, se nam skozi njeno obravnavo dodatno razkriva Evropa. Drugič, v evropski politiki je še vedno prisoten evropocentrizem, in tretjič, uspešnost evropskih ambicij po statusu globalne sile v veliki meri določa njeno pomanjkanje strateškega pogleda in premisleka.

Urednikoma in avtorjem je zagotovo uspelo povečati vedenje o naraščanju pomena azijskih procesov med evropskimi eksperti in ponuditi vpogled v vzorce delovanja azijskih igralcev in procesov, na katerih so utemeljeni.

Maja BAHOR

Joel Kovel

The Enemy of Nature: The end of capitalism or the end of the world?

Zed Books Ltd., London in New York, Fernwood Publishing Ltd, Nova Scotia 2002, str 288, \$ 19.95 (ISBN 1-55266-069-9).

Joel Kovel, profesor družbenih ved, kandidat zelene stranke na volitvah za senatorja leta 1998 in dve leti kasneje za ameriškega predsednika je knjigo *The Enemy of Nature* pisal prav v obdobju obeh kandidatur. Avtor je prepričan, da je kapitalizem tisti, ki ni zmožen rešiti trenutne svetovne ekološke krize, zato tudi pripis k naslovu *The end of capitalism or the end of the world*. V tem duhu avtor postavi svojo osrednjo tezo dela,

da je trenutni svetovni kapitalistični sistem netrajnosten in nepopravljiv. Avtor naniza posledice in jih precej podrobno razdela, postavi alternativo ekološki katastrofi, tako da zgradi svet onstran kapitala in njegovega imperija. Pot onstran kapitala si predstavlja z ekosocialistično revolucijo.

V izhodišče svoje knjige postavi Gramscijev paradoks, da živimo v času, ko stara ureditev umira, nova pa se ni zmožna roditi. Najgloblja senca omenjenega paradoksa je po avtorjevem mnenju internaliziran fatalizem, ki ne dopušča alternative kapitalističnemu svetovnemu sistemu. Zanj je kapitalistični sistem historično neuporaben. Postal je imperij nesposoben prilagajanja. V jeziku politične ekologije je globoko netrajnosten, zato ga je potrebno spremeniti v svojem bistvu. Kriza današnjega časa mora biti videna kot revolucionarna priložnost, da udejani mo ekosocializem, ki bo sposoben premagati krizo, ki jo generira kapital. Zato se je Kovel namenil napisati knjigo, ki bo omogočila razumeti vzroke globalne ekološke krize in njeno (ne)zmožnost reševanja.

Knjigo sestavljajo trije deli, ki skupaj obsegajo devet poglavij. Kovel že v uvodu svoje knjige pove, da so ideje in teze, ki jih postavlja v knjigi zelo oddaljene od mainstreama, kar pa ne more biti drugače v času kapitalistične prevlade. Njegovo izvirno področje študija je psihoanaliza, kar se kaže v stilu pisanja in premišljevanja.

Že takoj na začetku dela naniza statistične podatke o uničenju narave ob koncu prejšnjega tisočletja, s čimer začne obtoževati kapital in kapitalizem kot krivca ekološke krize. V prvem delu Kovel še ne nastopi radikalno, najprej opredeli ekološko krizo kot trenutno stanje v svetu, ki ga različne sile sistematično degradirajo in končno presežejo nosilno zmogljivost Zemlje s človeško produkcijo. S tem spravijo v gibanje nepredvidljivo in posledično naraščajočo serijo ekosistemskih zlomov. Naloga, ki si jo je v zvezi z ekološko krizo zadal